

LO-barnen och boendet

1. Inledning.....	sid. 2
2. Sammanfattning.....	sid.3
3. Så här bor LO-barnen	sid. 5
4. Från trångboddhet till trygghet – dagens mått på hög standard i boendet...sid.	10
5. Vad kostar boendet?	sid. 21
6. Barnens möjligheter till lek och fritid	sid. 26

1. Inledning

Boende och bostadsområde spelar en avgörande roll för barns uppväxt. Boendet är mer avgörande för barnens livsvillkor än för de vuxnas livsvillkor, eftersom barnen rör sig i ett mindre område runt bostaden. Utifrån boendet avgörs ofta kvaliteten på barnomsorg, skola, på möjligheter till fritidsaktiviteter och vilken vänkrets man har. Bostaden kan också antas vara viktigare för barn eftersom de tillbringar mer av sin tid där än vuxna.

I rapporten kommer utvecklingen och fördelningen av boendestandard, som trångboddhet och boendeform att analyseras. Analysen kommer också att beröra andra faktorer som spelar en allt viktigare roll vid val och värdering av bostad – nämligen den trygghet man upplever i boendet.

Barn och ungdomars välfärd är i hög grad relaterad till var och hur de bor och därmed blir bostadspolitiken och stadsplaneringen allra viktigast för barnen. Tanken med vår rapport är att särskilt lyfta fram barnen i LO-familjerna och deras bostadssituation. Genom att visa på bostadens betydelse för barns välfärd hoppas vi att denna rapport ska kunna ligga till grund för framtida bostadspolitik om hur boendet kan förbättras för barnen.

2. Sammanfattning

Trots att det under 1900-talet skett en flyttning från landsbygden till städerna så bor fortfarande de allra flesta barn på mindre orter. I storstäderna är det vanligast att bo i flerfamiljshus och utanför storstäderna bor de flesta i småhus, 26 procent av barnen bor i småhus i storstadsområdena jämfört med 77 procent av barnen i mindre kommuner. Storstäderna domineras av tjänstemän, medan det är i mindre samhällen och på landsbygden som de flesta LO-familjer bor.

74 procent av alla barn bor i en- eller tvåfamiljshus. Det råder dock stora skillnader mellan arbetare och högre tjänstemän. 88 procent av de högre tjänstemännen bor i småhus jämfört med 62 procent av barnen till arbetare. I allmännyttan bor 3 procent av barnen till högre tjänstemän jämfört med 20 procent av arbetarbarnen. Barn till ensamstående föräldrar bor i mindre utsträckning i en- eller tvåfamiljshus. I allmännyttan bor 33 procent av barnen till ensamstående föräldrar som är arbetare, jämfört med 15 procent av barnen till ensamstående föräldrar och högre tjänstemän.

Både utifrån klass och familjetyp ser vi en tydlig segregation i boendet. Födelseland är en tredje faktor som visar på segregationen i barns boende. Ungefär hälften av alla barn med föräldrar födda i annat land än Sverige bor i allmännyttan, jämfört med 5 procent av barn med svenskfödda föräldrar.

Det är framförallt de som kommer in sent på bostadsmarknaden som har ett sämre boende. Allra tydligast blir det för invandrare, men också för de som är ensamstående som är tvungna att börja om på bostadsmarknaden efter en skilsmässa

Frågor värda att fundera över:

- *I storstäderna dominerar tjänstemannafamiljer kraftigt - leder detta till att det är svårt för arbetarefamiljer att etablera sig i storstadsområdena? Har priset för boendet har blivit så högt att arbetare inte kan komma in på bostadsmarknaden? Allmännyttans ansvar?*
- *Vilka åtgärder behövs för att bryta segregationen på bostadsmarknaden?*

Att inte ha en modern bostad är ett mått på boendestandard som idag knappt går att mäta. Idag växer nästan alla barn upp i moderna bostäder. Utrymmet i våra bostäder för barnen har ökat fram till början av 1990-talet. Under 90-talets bröts emellertid denna trend. Mellan 1991 och 2000 har trångboddheten ökat med 16 procent. Det finns också stora skillnader beroende på föräldrarnas klasstillhörighet eller ursprung. Bland barnen till arbetare så saknar 17 procent av barnen eget rum jämfört med 7 procent av barnen till högre tjänstemän. Bland barnen till föräldrar födda i annat land än Sverige saknar hela 40 procent eget rum.

Boendet i eget hus har minskat för barnfamiljerna mellan 1991 och 2000, från 63 procent till 60 procent. Det finns också stora skillnader på vilka som äger sin bostad – barn till högre tjänstemän äger i mycket högre utsträckning sitt hus än barn till arbetare. Dessutom har klasskillnaderna ökat de senaste 30 åren. 1968 ägde 19 procent fler barn till tjänstemän än barn till arbetare sitt hus, jämfört med 26 procent fler år 2000.

Idag är ett relevant standardmått i boendet graden av trygghet. Det är mer än dubbelt så många arbetareföräldrar som är rädda för att gå ut på kvällen jämfört med tjänstemannaföräldrar. Om man jämför boendeform så är 24-33 procent av föräldrarna som bor i en hyrd lägenhet rädda för att gå ut på kvällen jämfört med 3 till 6 procent av de som äger sin lägenhet eller sitt hus. De stora skillnaderna för om barnen är rädda för att gå ut finns mellan de som bor i lägenhet och de som bor i hus. Det är bara 13 procent av de som bor i småhus som ibland inte vågar gå ut medan det är 22 procent i hyreslägenhet som inte vågar gå ut.

Frågor värda att fundera över:

- *Finns det andra kriterier idag som visar på om en bostad är modern?*
- *Ett minskat byggande och den ekonomiska krisen för barnfamiljerna har förmodligen lett till mindre bostäder. Vad kan göras för att öka barnfamiljernas utrymmesstandard?*
- *Många av barnen till föräldrar födda i annat land än Sverige saknar eget rum – många av dessa barn bor också i allmännyttan – bör allmännyttan satsa på större lägenheter?*
- *Det tycks som möjligheterna för barnfamiljer att bo i hus har minskat. På vilket sätt kan man stödja LO-barnfamiljer som vill bo i småhus?*
- *Vad är det viktigaste för att förbättra tryggheten i bostadsområden med hyreshus?*

Det är främst hushåll med hyreslägenheter som får bostadsbidrag och denna andel har ökat de senaste åren. Av den disponibla inkomsten går i genomsnitt 22 procent till boendet för sammanboende med barn. Ensamstående med barn lägger i genomsnitt 28 procent av inkomsten på boende. Ensamstående föräldrar har alltså både den lägsta boendestandard och den högsta kostnaden för boendet, i termer av den andel av den disponibla inkomsten som går till bostadskostnader.

Barnen tillbringar mycket tid i bostaden och dess närhet – ändå tycks det i bostadsmiljön finnas mycket som saknas för barnen. En tredjedel av alla föräldrar anser att det saknas platser för barnens aktiviteter. Barns möjligheter att ta hem kompisar skiljer sig mellan de som bor i småhus och i lägenheter. En av sex barn i hyreshus tar nästan aldrig hem en kompis. För barn i småhus är det bara ett barn på fjorton som nästan aldrig tar hem en kamrat.

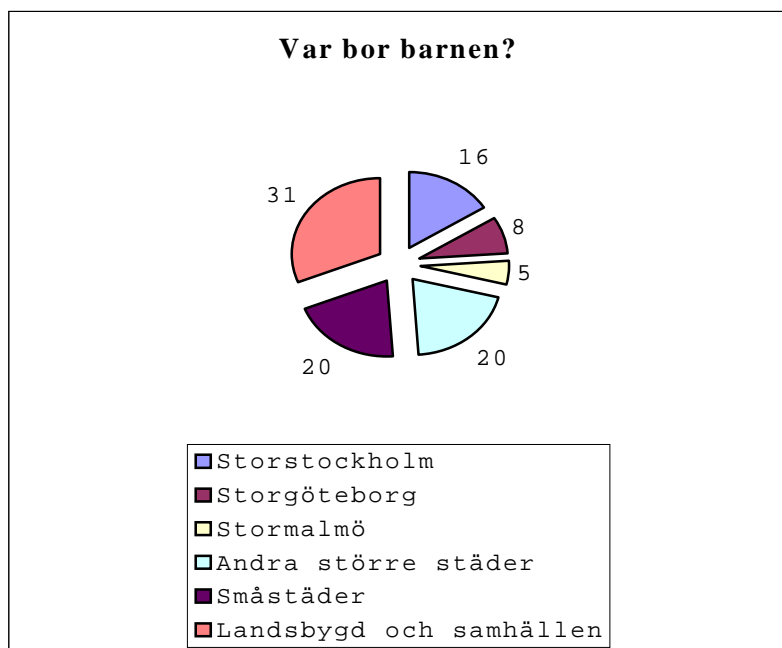
Frågor värda att fundera över:

- *Vad behöver ändras för att ensamstående med barn inte ska behöva ha både sämst standard och betala mest för sin bostad?*
- *Boendet för barn behöver förbättras – både ute och inne. Vad kan göras för att förbättra lekmöjligheter i hyreshusen?*

3. Så här bor LO-barnen

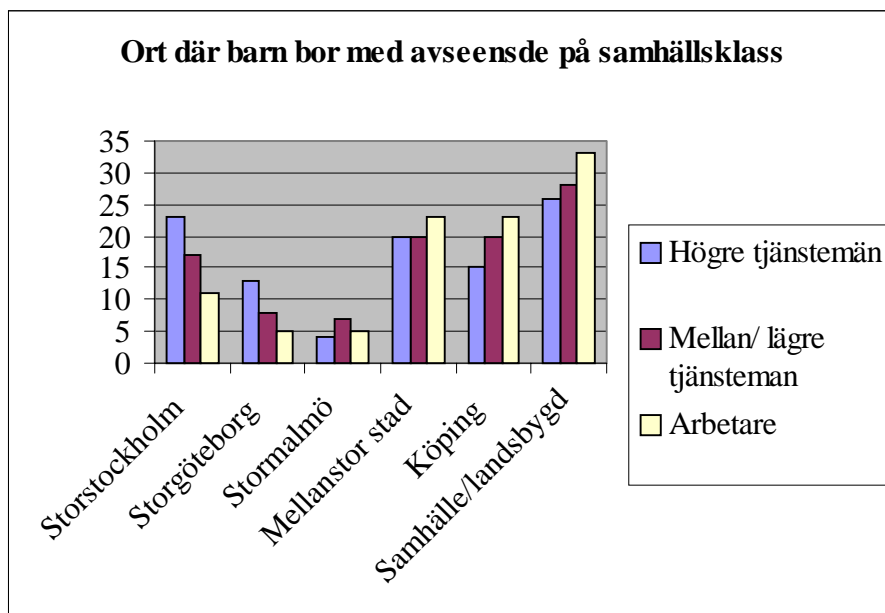
- *Var bor barnen?*

De flesta barn i Sverige bor utanför storstäderna. Hälften av barnen i åldrarna 0-18 år bor på landsbygden, mindre samhällen och små städer. I landets tre större städer – Stockholm, Göteborg och Malmö – bor 29 procent av barnen. Det är värt att notera att trots att det under hela 1900-talet, framförallt första halvan, skett flyttningar från landsbygden till städerna så bor fortfarande de flesta barn på mindre orter.

Källa: Barns och ungdomars välfärd, SOU 2001:55, sid. 80.

Vad som tydligt skiljer sig åt mellan storstäderna och övriga landet är hur man bor – i enfamiljshus eller lägenhet. I storstäderna bor en mycket mindre andel barn i småhus, 26 procent, jämfört mot i de mindre kommunerna där 77 procent bor i småhus. Och tvärtom i storstäderna där bor 58 procent i flerfamiljshus mot 16 procent i mindre kommuner.

Källa: Institutet för social forskning, Stockholms universitet.

Ofta tar man för givet att arbetarbarn bor i lägenhet i storstäderna. Det visar sig dock att storstäderna domineras av tjänstemän, medan det är i mindre samhällen och på landsbygden som de flesta LO-medlemmarna med barn bor. Störst andel, 33 procent, av barnen med föräldrar som är arbetare bor i samhällen eller på landsbygden. Bland högre tjänstemän bor den största andelen, 23 procent, i Storstockholm¹.

Hur ofta barn får flytta under sin uppväxt har förändrats under 1900-talet. För barn är det betydligt vanligare att ha flyttat under uppväxten idag jämfört med för hundra år sedan. Om man tittar på andelen barn som inte flyttat i åldern 0-16 år visar det sig att bland de som var födda från början av 1900-talet fram till slutet av 1940-talet var det mellan 65 till 70 procent² av barnen som aldrig flyttat. Därefter sjunker kurvan stadigt. Av barn födda i slutet av 1970-talet är det bara 30 procent som inte har flyttat före sin 18-års dag. Att byta bostad och bostadsort är ofta en stor händelse för barn, eftersom de rör sig inom ett begränsat område. Det har också visat sig att flyttningar under skoltiden som innebär att man byter kamrater och skola har negativ inverkan på barns utbildningsgång.³ Samtidigt är ju flytten också ofta positiv då nya kontakter skapas och utrymmet i bostaden ofta ökas.

Det är de yngre barnen som flyttar mest och det är i åldern 10-18 år som stabiliteten i boendet är som störst. Vid specialstudier år 2000⁴ av barn i åldern 10-18 år och deras flyttningar finner man att cirka 37 procent bytt bostad och 15 procent bostadsort. Det man inte vet är hur många av bostadsbytena som leder till att man behöver byta skola och umgänge.

¹ SOFI, specialbeställning

² SOU 2001:55, Barns och ungdomars välfärd, sid. 77

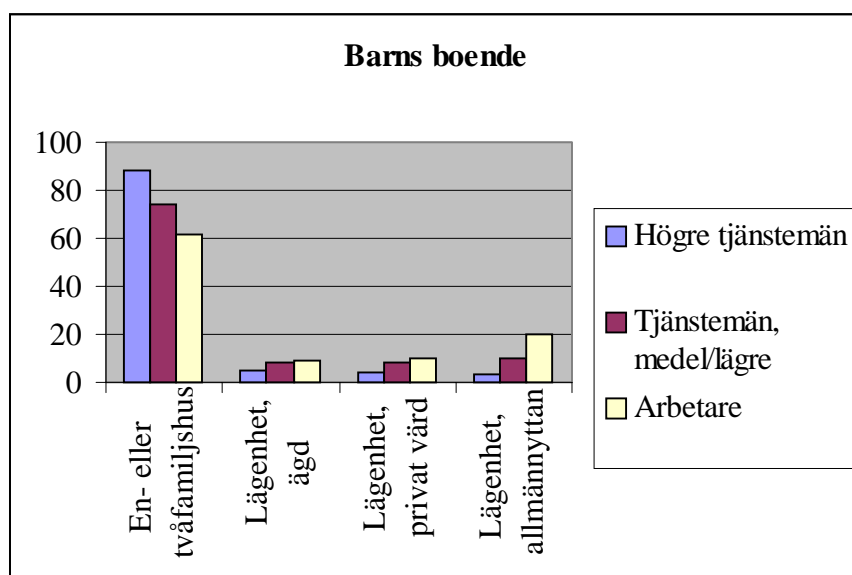
³ SOU 2001:55, Barns och ungdomars välfärd, sid.76

⁴ SOU 2001:55, Barns och ungdomars välfärd, sid.76

Naturligtvis är det vanligare att man byter bostadsort om man bor i utbildade familjer – d.v.s. i familjer där mamman eller pappan har flyttat ihop med en ny partner. Cirka 15 procent av de som bor i intakta familjer eller med ensamstående mor har bytt bostadsort efter skolstart bland barnen i åldern 10-18 år, jämfört med 30 procent i samma grupp bland de som bor i utbildade familjer.

- **Hur bor barnen?**

Hur barn bor hänger delvis samman med deras ålder. Det är vanligt att man bor i hyreshus när barnen är små för att sedan flytta till ett eget hus. Att man flyttar till eget hus hänger både samman med att man vill ha större utrymmen och att familjerna får bättre ekonomi.

Källa: Barns och ungdomars välfärd, SOU 2001:55, sid. 165

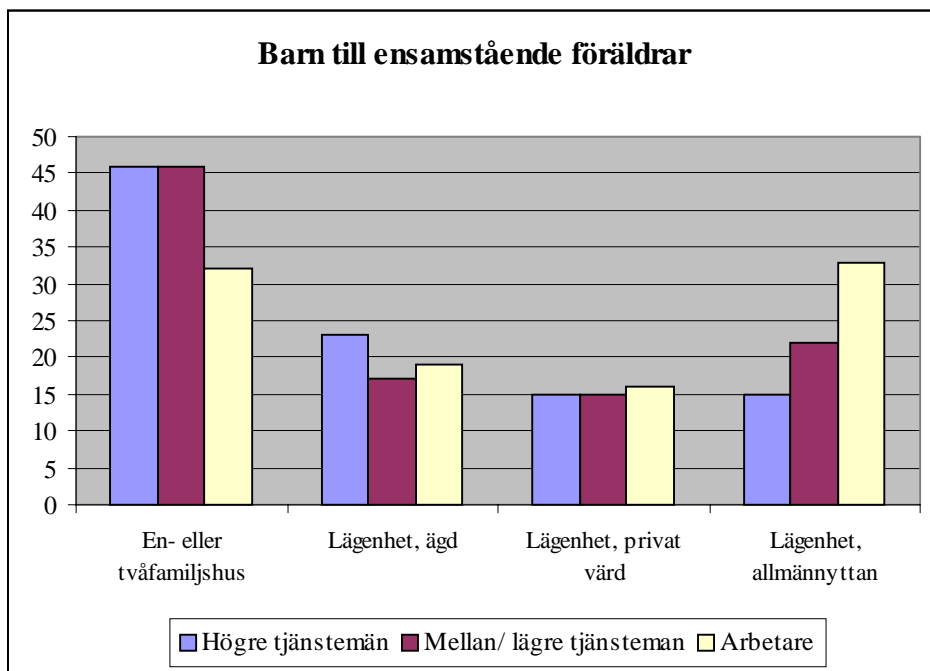
Det är viktigt att notera att ⁵62 procent av arbetarebarnen bor i en- eller tvåfamiljshus. Det är alltså en relativt stor andel av LO-medlemmarna som bor i en- eller tvåfamiljshushus. Andelen barn till högre tjänstemän som bor i en- eller tvåfamiljshus är emellertid mycket större - 88 procent. Ytterligare en faktor där klasskillnaden är stor är att inom allmännyttan är andelen barn till arbetare stor. I allmännyttan bor 20 procent av arbetarebarnen jämfört med bara 3 procent av barn till högre tjänstemän.

En stor andel av barnen bor i småhus. Däremot är det bland barn med ensamstående föräldrar mycket färre som gör det. Av barn med ensamstående föräldrar bor i genomsnitt 40 procent i en- eller tvåfamiljshus och de allra flesta, 42 procent, bor i en lägenhet som de hyr ⁶.

⁵ SOU 2001:55, Barns och ungdomars välfärd, sid. 165

⁶ SOU 2001:55, Barns och ungdomars välfärd, sid. 165

Det finns också stora klasskillnader mellan barn till ensamstående föräldrar. Även här är de största skillnaderna mellan vilka som bor i hus och de som hyr lägenhet av allmännyttan. Bland barn till tjänstemän är det en stor grupp som faktiskt bor i småhus trots att deras föräldrar är ensamstående. Hela 46 procent av barnen med ensamstående föräldrar som är tjänstemän bor i småhus. Vilket kan jämföras med arbetarebarnen med ensamstående föräldrar där 32 procent bor i enfamiljshus.⁷

Källa: Institutet för social forskning, Stockholms universitet.

Hur barnen bor kan analyseras utifrån klass och utifrån familjetyp och båda visar upp segregation i boendet. Föräldrarnas födelseland är en tredje viktig faktor. Barn som har föräldrar som är födda i annat land än Sverige är starkt överrepresenterade i allmännyttan. Cirka 50 procent bor i lägenheter som de hyr av allmännyttan, jämfört med 5 procent av de barnen som har föräldrar födda i Sverige. Bara 25 procent bor i en eller tvåfamiljshus⁸.

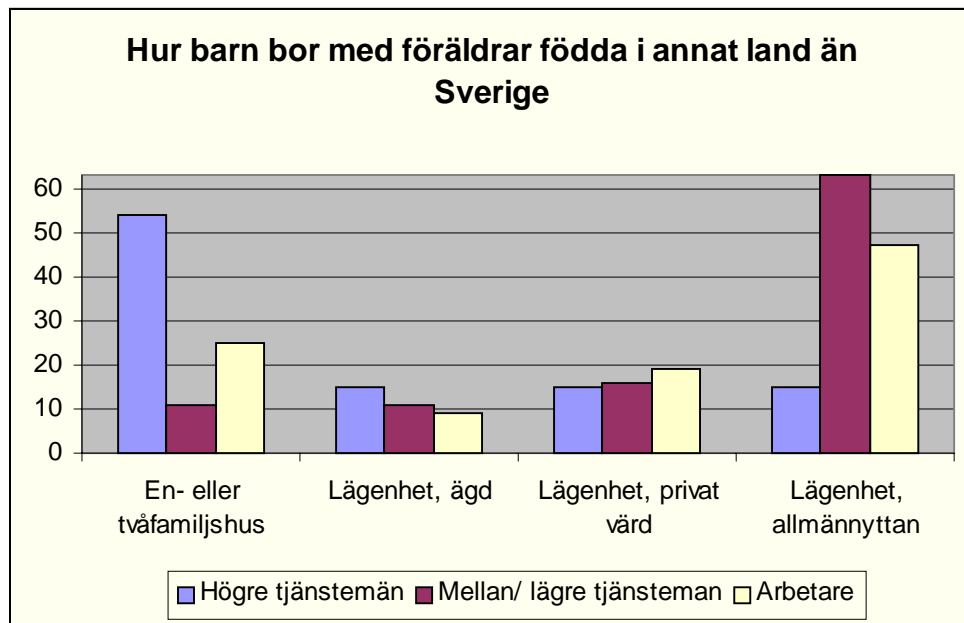
Föräldrars födelseland	En- eller tvåfamiljshus	Lägenhet, ägd	Lägenhet, privat värd	Lägenhet, allmännyttan
Sverige	83	7	5	5
Annat land	25	10	15	50

Källa: SOU:2001:55, Barns och ungdomars välfärd, sid.165

⁷ SOFI - specialbearbetning

⁸ SOU 2001:55, Barns och ungdomars välfärd, sid. 165

Källa: Institutet för social forskning, Stockholms universitet.

Bland barn som har föräldrar födda i annat land än Sverige så ser bilden av hur man bor mycket annorlunda ut och klasstillhörighet avspeglas även för denna grupps boende. Det som är den stora skillnaden mellan de barn vars föräldrar är födda i Sverige eller i annat land är att så få bor i en- eller tvåfamiljshus. Den enda grupp som bryter mönstret är barn till högre tjänstemän, där 54 procent bor i villa, vilket i och för sig är mycket mindre om vi tittar på hela gruppen barn till högre tjänstemän, där 88 procent bor i villa. Men de allra flesta barn med invandrade föräldrar bor i lägenhet - 47 procent av barnen till arbetare och 63 procent av barnen till mellan/högre tjänstemän⁹ - bor i lägenhet och som de hyr av allmännyttan.

⁹ SOFI, Specialbearbetning

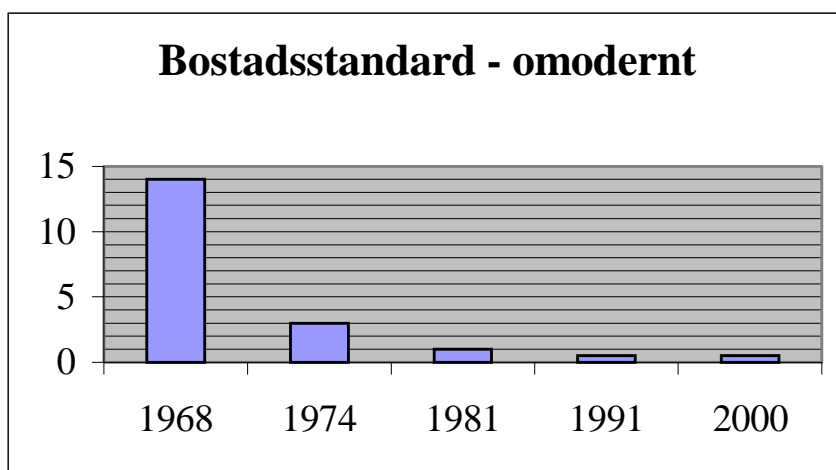
4. Från trångboddhet till trygghet – vad är hög standard idag ?

När vi vill mäta boendekvalité så brukar man säga att man mäter boendestandard. För det finns tre vanliga mått: ej modern bostad, trångboddhet och boende i eget hus.

1. *Ej modern bostad*

Under seklet har bostadsstandarden ökat enormt. Allt fler har vuxit upp i moderna bostäder. Bara för drygt 30 år sedan var ”ej modern bostad” ett relevant mått i bostadsstatistiken. År 1968¹⁰ bodde ungefär 13 procent av barnen i omoderna bostäder, d.v.s. sådana bostäder som saknade en eller flera bekvämligheter som rinnande varmt och kallt vatten, avlopp, dusch eller bad, WC, centralvärme, modern spis eller kylskåp. 1968 sakade vart femte hushåll tvättmaskin, bara fem procent hade diskmaskin och hela tolv procent hade inte varmt vatten i bostaden.

Idag är det mindre än en procent som växer upp i en bostad som i någon mening är omodern. Man kan nu säga att detta mått på bostadsstandarden har spelat ut sin roll. Kanske är det idag andra mått som mäter om en bostad är modern. En modern bostad har kanske bredband, diskmaskin eller tvättmaskin i lägenheten idag.

Källa: Barn och ungdomars välfärd, SOU2001:55, sid. 156

2. *Trångboddhet*

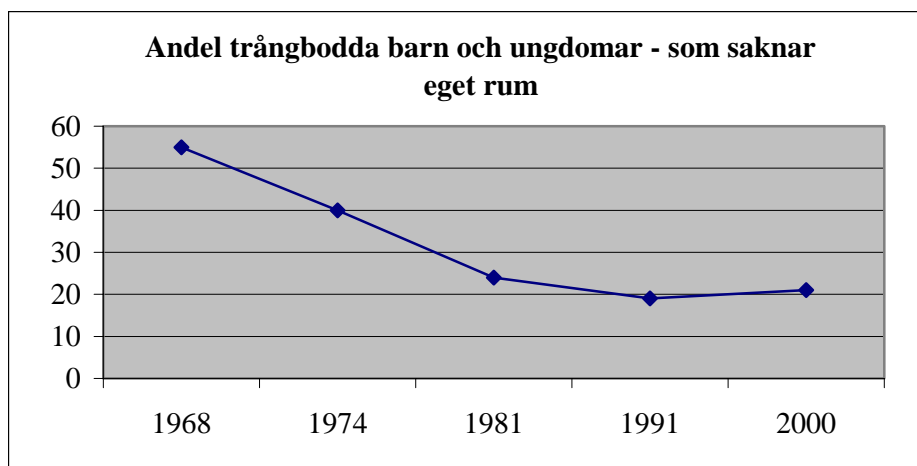
En av de viktigaste bekvämligheterna i bostaden utrymmet. Det mått som brukar användas för att mäta utrymmet är trångboddhet. Men också när det gäller trångboddhet så har det skett en så stor förbättring att det klassiska måttet för trångboddhet delvis spelat ut sin roll.

Det traditionella måttet på trångboddhet definierar hushåll som trångbodda om det är fler än två personer per rum – kök och vardagsrum oräknat. Enligt detta mått är knappt två procent av hushållen trångbodda under 1990-talet.¹¹

¹⁰ SOU 2001:55, Barn och ungdomars välfärd, sid. 156

¹¹ SOU 2001:55, Barn och ungdomars välfärd, sid. 157

I takt med att vi fått större bostäder så har också våra värderingar ändrats för vad vi räknar som trångbodda. I studier¹² av barn i skolåldern har man kommit fram till att barn som inte har eget rum är relativt resurssvaga. Det mått som idag börjar att användas för att mäta trångboddhet innebär att man räknas som trångbodd om det är mer än ett barn per rum om föräldrasovrum, vardagsrum och kök ej är medräknade. För att ta hänsyn till att det inte är något problem för mindre barn att dela rum så räknas man ej som trångbodd om två barn under sju år delar rum. Med detta mått är 21 procent¹³ av hushållen med barn trångbodda idag.

Källa: Barn och ungdomars välfärd, SOU2001:55, sid. 157

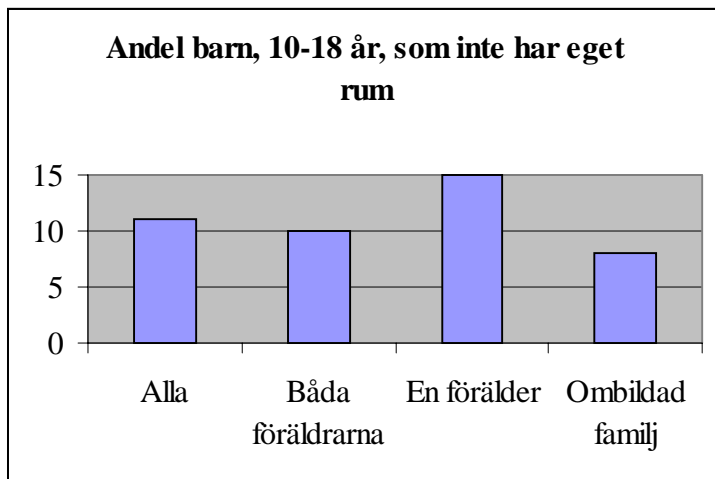
Vi ser att det skedde en snabb nedgång av trångboddheten mellan 1968 och 1991. Under denna period byggdes miljonprogrammen, där en del var en omfattande byggnation av stora villa- och radhusområden, där barnfamiljer med ”normala” inkomster kunde flytta in. Efter 1991 har trångboddhet ökat. Andelen barn som är trångbodda har ökat, från 19 procent till 21 procent. Det innebär att 16 procent fler av barn är trångbodda idag jämfört med 1991.

Tillgången till eget rum i skolåldern anses vara relevant för vad man presterar i skolan. I åldern 10-18 år har 9 av 10 barn eget rum.¹⁴

¹² SOU 2001:55, Barns och ungdomars välfärd, sid.157

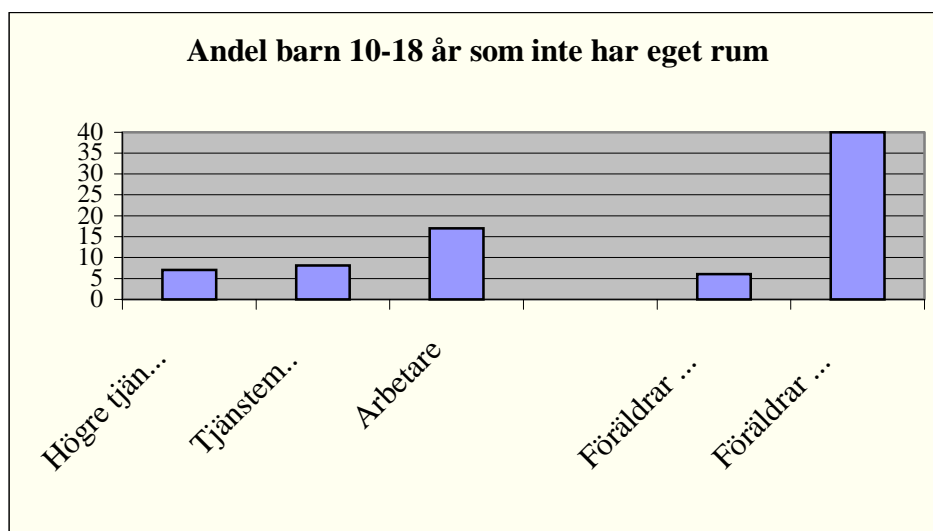
¹³ SOU 2001:55, Barns och ungdomars välfärd, sid.157

¹⁴ SOU 2001:55, Barns och ungdomars välfärd, sid. 217

Källa: Barn och ungdomars välfärd, SOU 2001:55, sid. 217

Om man har eget rum eller inte skiljer sig relativt lite beroende på om man växer upp i olika familjetyper. Barn till ensamföräldrar har i något mindre utsträckning eget rum, men om man jämför med måttet trångboddhet har ändå fler barn än väntat eget rum. Det beror förmodligen på att det är vanligt att den ensamstående föräldern sover i vardagsrummet.

Källa: Barn och ungdomars välfärd, SOU 2001:55, sid. 217

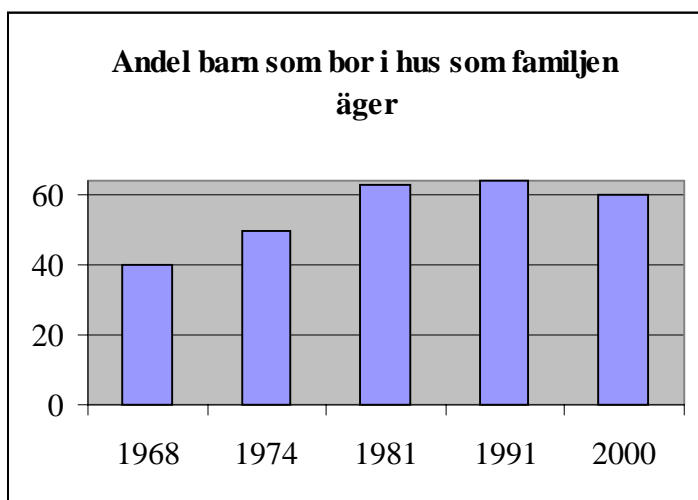
Det finns fortfarande en betydande trångboddhet i Sverige. De barn som inte har eget rum är ofta barn till arbetare och har barn som föräldrar som är födda i ett annat land än Sverige. Det finns en tydlig klasskillnad där 17 procent av barnen till arbetare inte har eget rum jämfört med knappt 10 procent i tjänstemannagrupperna. Av de med utrikesfödda föräldrar har 40% inte eget rum.

Enstaka platser i Sverige kan dock skilja sig kraftigt från den bild som den sammanslagna statistiken visar. Ett bostadsområden med en kraftig trångboddhet är "Herrgården" i Malmö där 35 procent av befolkningen trångbodd och 3,5 procent är extremt trångbodda med mer än 4 personer per rum, kök och vardagsrum oräknade.¹⁵

3. Boende i eget hus

En tredje indikator på boendestandard som brukar redvisas är boende i eget hus och detta är ett särskilt relevant mått när vi ser på barns boende. Småhusdrömmen¹⁶ är enligt en rad studier ett övergripande ideal för nästan alla familjer. Det som finns som möjligt alternativ till det egna huset för en relativt liten grupp – när man får önska - är den gamla stadsvåningen.

Andelen barn i eget hus ökade mycket kraftigt mellan 1968 till 1981, år 1967 bodde 40 procent av barnen i 0-16 år i eget hus jämfört med 63 procent 1981.¹⁷ Mellan 1991 och 2000 finns en viss nedgång i andelen barn som bor i eget hus, vilket kan hänga samman med den ekonomiska kris som slog hårt mot barnfamiljerna på 1990-talet.¹⁸

Källa: Barn och ungdomars välfärd, SOU2001:55, sid. 156

Men det finns fortfarande stora skillnader på vilka som äger sin bostad. Andelen barn till högre tjänstemän som äger sin bostad är 74 procent 2000¹⁹, medan andelen barn till arbetare som äger sina bostäder är 48 procent. Dessutom har skillnaderna mellan arbetare och högre tjänstemän ökat över tiden, 1968 ägde 19 procent fler tjänstemän sitt hus jämfört med 2000 då 26 procent fler av tjänstemannafamiljerna äger sitt hus.

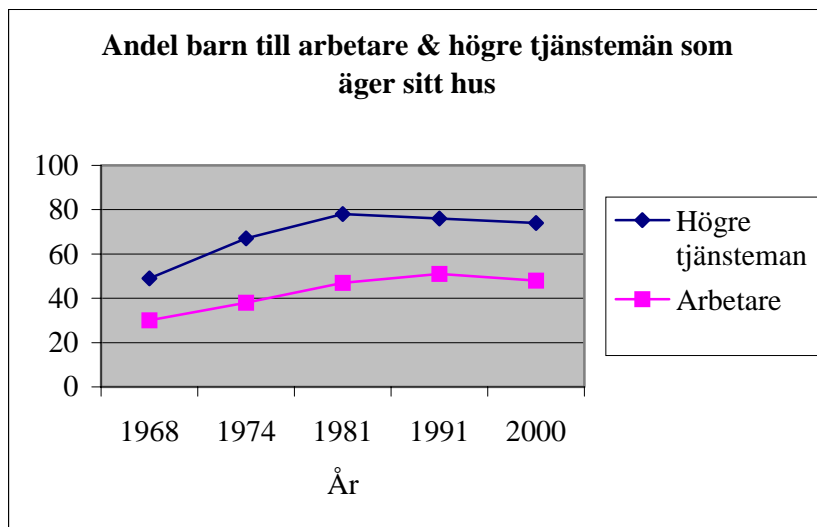
¹⁵ Barnombudsmannen 2001, Upp till 18, sid. 22

¹⁶ Institutet för bostadsforskning, Bostadsrätten i ett nytt millennium, Annika Almqvist, s 75-92

¹⁷ SOU 2001:55, Barns och ungdomars välfärd, sid. 156

¹⁸ Barnen och jämlikheten, LO:s välfärdsprojekt 2000.

¹⁹ SOU 2001:55, Barns och ungdomars välfärd, sid. 159

Källa: Barn och ungdomars välfärd, SOU2001:55, sid. 159

Den dyrbara tryggheten

Om vi beskriver hög standard i boendet idag betonar vi ofta begrepp som handlar om trygghet. Det handlar om att kunna vara stolt över sitt område – att det är rent och snyggt. Det handlar om att våga gå ut på kvällen, att inte behöva vara orolig för den arga hunden eller fula gubben. Det är också denna ”standard” man betalar för när man köper sitt hus eller sin lägenhet. Om man drog en cirkel två mil utanför Stockholms innerstad kan man finna hus med samma storlek, samma byggnadsår, lika utrustade – ja identiska hus och trädgårdar - men det skiljer miljoner i pris. Och det man betalar för är just ”trygghet” – både en social trygghet och en fysisk trygghet.

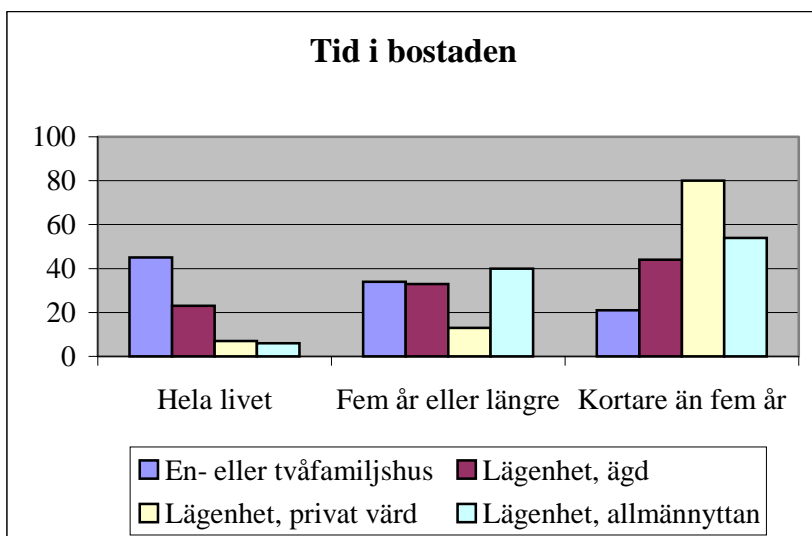
Det går att dra paralleller till utvecklingen i USA där man investerar i områden med bevakning och egna skolor. I takt med att en grupp i Sverige kommer att ha allt mer pengar så kommer de också vara villiga att betala för ett bättre boende – och då handlar det inte bara om ytan och antalet toaletter, utan sannolikt kommer efterfrågan på trygga bostäder också att öka.

Vi har speciellt valt att analysera barns trygghet i bostadsområdet närmare eftersom det har visat sig²⁰ att ett av de största problem som barn upplever är rädsla för okända och ohanterliga i näromgivningen. Eftersom barn rör sig i ett relativt litet område runt bostaden kan man anta att graden av upplevd trygghet i närmiljön påverkar barn och ungdomar i många avseenden.

Som vi sett tidigare finns en stor segregation i boendet. Tre fjärdedelar av alla 0-18 åringar bor i hus, men bara 40 procent av barnen till ensamstående och 25 procent av barnen till utrikesfödda föräldrar²¹. Dessa båda grupper är liksom barn från arbetarhem överrepresenterade i allmännyttan.

²⁰ Raundalen och Raundalen, Barnens vardag, sid.23

²¹ SOU2001:55, Barn och ungdomars välfärd, sid. 164

Källa: SOU2001:55, Barns och ungdomars välfärd, sid. 165

En viktig aspekt på barns trygghet beror på hur länge man bott i bostadsområdet. Variationen mellan olika boendeformerna är stor. Vi kan av diagrammet se att av barnen som bor i en- eller tvåfamiljshus så har nästan 50 procent bott i huset hela livet och 35 procent har bott i huset fem år eller mer. Däremot är det bara 6-7 procent av de som bor i hyrd lägenhet som bott där hela livet. För de barn som bor i allmännyttan har 80 procent bott där kortare tid än fem år. Eftersom tiden i området tycks vara avgörande för barnens trygghet kan man anta att barn i hyreslägenheter känner mindre trygghet och känner grannarna i mindre utsträckning.

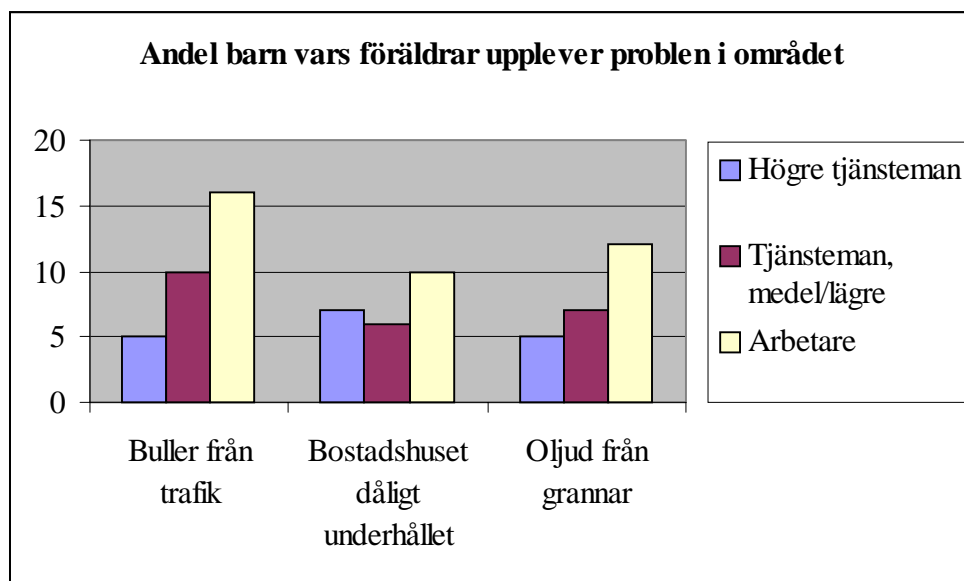
Det finns stora skillnader mellan boendeformer vad gäller känslan av trygghet. På frågan om barnen tror att de skulle få hjälp av sina grannar vid en olyckshändelse så svarar så gott som alla som bodde i enfamiljshus att de var säkra på att få hjälp, medan bland barnen i flerfamiljshus så var det 1/3 som inte var säkra på att få hjälp i trappuppgången eller på gården²². Barns upplevelse av trygghet²³ har att göra med om de bott i området länge, om de hittade bra och kände anknytning till vissa platser och om de bodde i område med få tjuvar, dumma, arga och sura människor.

²² Rädda barnen 1997

²³ Bodil Rasmusson,, 1998

- *Föräldrars upplevda otrygghet*

Det är en slående bild som visas när man analyserar vilka grupper som upplever problem i bostadsområdet. Inom alla områden så upplever arbetare mest problem i sina bostadsområden.

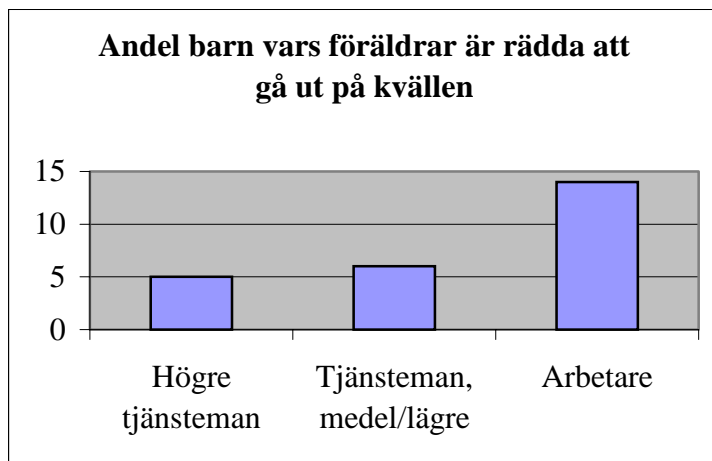

Källa: SOU 2001:55, Barns och ungdomars välfärd, sid. 168

Om man också beaktar boendeformen är det så att de som bor i hyrd lägenheter i samtliga frågor upplever större problem än de som bor i andra boendeformer. Detta stämmer väl överens med den undersökning som Hyresgästerna gjort om trygghet i boendet. Var femte svensk som bor i lägenhet har någon gång känt sig rädd eller otrygg i sitt bostadsområde²⁴. När det gäller buller från trafik är det ett tre gånger så vanligt problem för arbetare jämfört med högre tjänstemän. Det finns påtagliga skillnader vad gäller synen på bostadsunderhållet. Av de som hyr lägenhet av privat värd tycker 37 procent att bostadshuset är dåligt underhållet, motsvarande siffra i allmännyttan är 13 procent. Av de som bor i hus eller ägd lägenhet anser bara 2-3 procent att underhållet är dåligt, vilket sannolikt hänger samman med att underhållet beror på deras egen insats.

²⁴ SIFO på uppdrag av Hyresgästföreningen, maj 2000

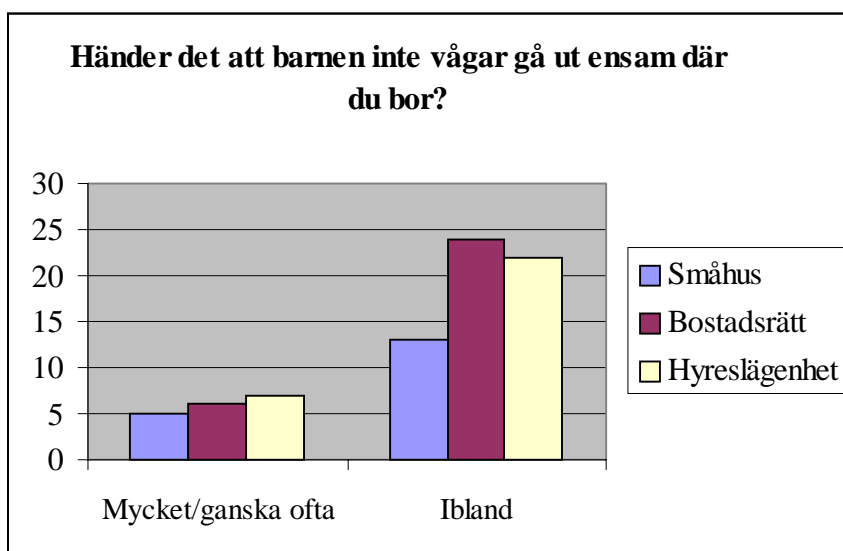

Källa: SOU 2001:55, Barns och ungdomars välfärd, sid. 169

När det gäller frågan om man är rädd att gå ut på kvällen är skillnaderna dramatiskt stora. Det är mer än dubbelt så många arbetareföräldrar som är rädda för att gå ut på kvällen jämfört med tjänstemannaföräldrarna. Om man jämför boendeform är 24-33 procent av föräldrarna som bor i en hyrd lägenhet rädda för att gå ut på kvällen jämfört med 3 till 6 procent av de som äger sin lägenhet eller sitt hus. Bland ensamstående är 18 procent rädda för att gå ut på kvällen jämfört med 6 procent för föräldrar som bor tillsammans.

Vi har också låtit ²⁵ fråga föräldrarna ”händer det att inte barnen vågar eller törs gå ut ensam där du bor?”

Källa: SKOP september 2001

Det visar sig att det finns små skillnader mellan arbetares- och tjänstemäns barn huruvida de vågar att gå ut ensamma.

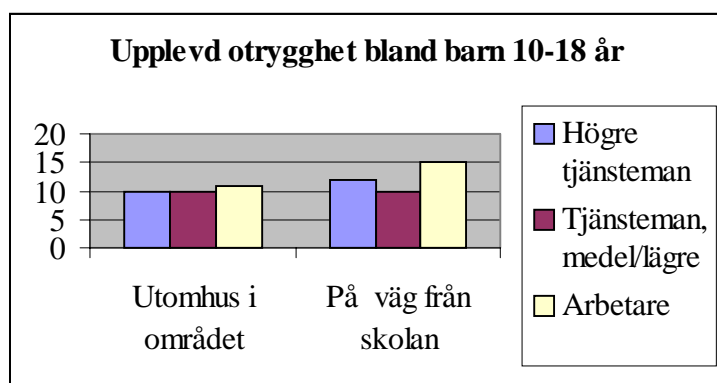
²⁵ SKOP september 2001

Även om de allra flesta, över 70 procent, aldrig är rädda så är mer än var femte barn ganska ofta eller ibland så rädda att de inte vågar gå ut ensamma där de bor.

De stora skillnaderna för om man är rädd att gå ut finns mellan de som bor i lägenhet och de som bor i hus. Det är bara 13 procent av de som bor i småhus som ibland inte vågar gå ut medan det är 22 procent i hyreslägenhet som inte vågar gå ut.

- Barns upplevda otrygghet

Barn och föräldrars beskrivning av deras bostadsområden behöver ju inte alls vara likadan. I den undersökning som gjordes av den av regeringen tillsatta kommittén "Välfärdsbokslut" har man ställt frågor till både vuxna och barn om otryggheten i bostadsområdena. Man har dock valt något andra frågor till barn och vuxna så svaren är inte direkt jämförbara.

Källa: SOU 2001:55, Barns och ungdomars välfärd, sid. 171

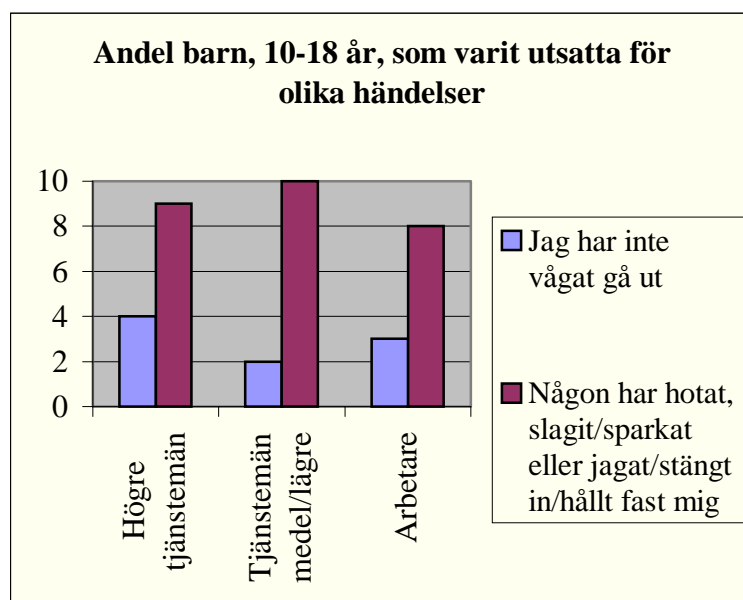
Även bland barn skiljer sig svaren mellan samhällsklasserna tydligt åt, både när det gäller upplevd otrygghet utomhus i bostadsområdet och otrygghet på väg från skolan. I båda dessa fall är det barnen till arbetare som upplever en större otrygghet. Cirka 15 procent av barnen till arbetare upplever otrygghet på vägen från skolan – man är helt enkelt rädd för att något ska hända – jämfört med mellan 10-13 procent för tjänstemännen. När det gäller otrygghet i området är skillnaderna mellan de olika grupperna mycket små. Det man har kunnat se vid andra undersökningar är att ju yngre barnen är desto större otrygghet upplever de.

I SCB:s undersökning²⁶ av tioåringar uppgav 60 procent av barnen att de är rädda för sådana de inte känner och 40 procent är ibland eller ofta rädda för större barn.

För barn liksom föräldrar samvarierar boendeform och klasstillhörighet. En tredjedel av barnen som bor i kommunägda hyreshus upplever otrygghet i utemiljön vilket är dubbelt så många som villabarnen. Man har även funnit att mindre barn är mer otrygga än äldre och flickor mer otrygga än pojkar. Även om något olika frågor har ställts till barn och vuxna så kommer man till slutsatsen att barnens otrygghet är jämnare fördelad än vuxnas även om mönstren är desamma.

²⁶SOU 2001:55, Barns och ungdomars välfärd, sid. 176

- *Faktiska händelser för barnen*

Källa: SOU 2001:55, Barns och ungdomars välfärd, sid. 176

I analysen av frågan ”Jag har inte vågat gå ut” så finns det endast en skillnad mellan de olika grupper och den är liten och gäller boendeform. På frågan om man blivit hotad/slagen mm finns den tydligaste skillnaden på kön, vilket visar att pojkar riskerar i dubbelt så hög utsträckning som flickor att utsättas för något.²⁷

- *Slutsatser om otrygghet*

Generellt kan man säga att flickor rör sig inom mindre områden jämfört med pojkar i samma ålder och flickor med invandrabakgrund i än mindre områden. De yngre ungdomarna rör sig också i mindre områden än äldre.²⁸

I miljonprogrammen är det inte så mycket miljöerna som gör att folk/barn inte trivs utan mer rädsla för våld och missbrukare. Historier om våld och överfall spelar stor roll i dagens berättartradition. De har blivit något av moderna sägner eller rykten²⁹.

Att ha vänner och familj i närheten och trevliga grannar och en snäll fröken är vidare faktorer som skapar trygghet³⁰.

²⁷ SOU 2001:55, Barns och ungdomars välfärd, sid. 176

²⁸ Rädsla barnen 1997.

²⁹ Rasmusson Bodil, Låt oss vara med

En slutsats man kan dra är att den upplevda otryggheten är relaterad till klass, kön och boendeform. När det gäller faktiska skillnader är dessa framförallt relaterade till kön. Frågan är om det finns någon tydlig koppling mellan barns otrygghet och föräldrarnas . De två tydligaste resultaten är ³¹ att där föräldrarna angett att det finns vandalism och brottslighet, respektive att de är rädda för att gå ut på kvällen, där upplever ungefär 30 procent av barnen att de är otrygga. Det som är värt att trycka på är att bland föräldrar som säger sig att inte upplevt några problem så är 18 procent av barnen ändå otrygga i vissa situationer. Det visar att det tydligen är andra problem som barnen uppfattar som problem men som inte de vuxna – i alla fall inte i lika hög grad – ser.

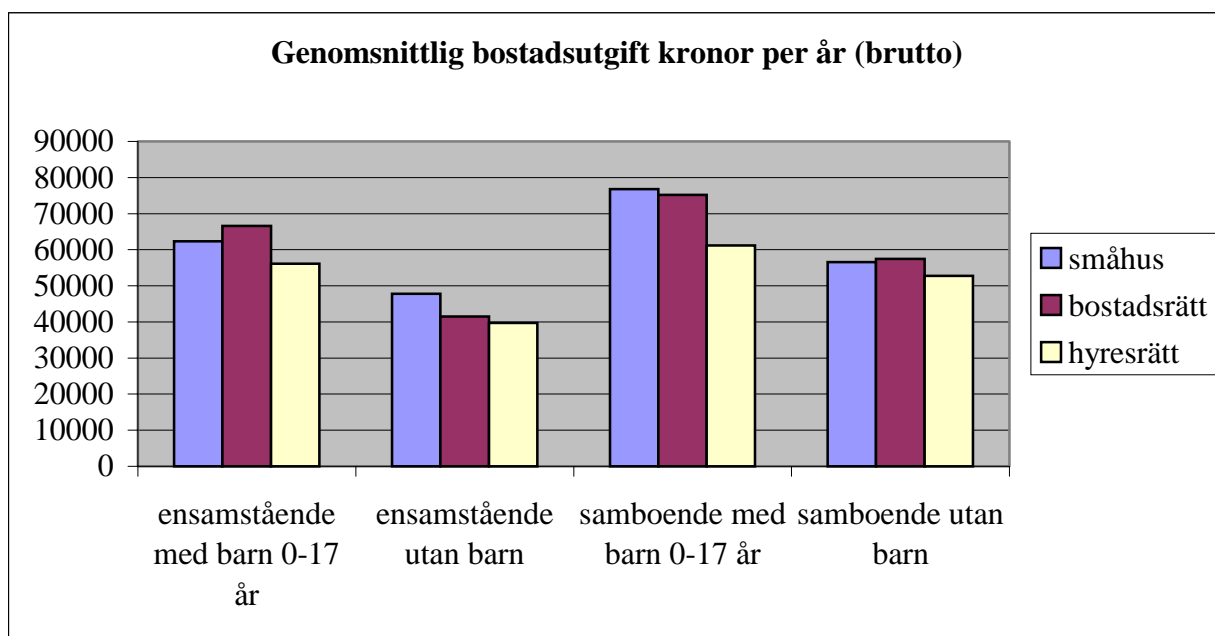
³⁰ SOU2001:55, Barns och ungdomars välfärd, sid. 161

³¹ SOU 2001:55, Barns och ungdomars välfärd, sid. 179

5. Vad kostar boendet ?

Kostnaden för boendet är naturligtvis en avgörande faktor för var och hur man kan välja att bo. Har man höga inkomster finns en näst intill obegränsad frihet att välja boende – medan de med begränsade resurser varken kan välja boendeform eller område.

När vi tittar närmare på boendekostnaderna utgår vi från grupperna småhus, bostadsrätt (ägd lägenhet) och hyresrätt. Dels finns det naturligtvis skillnader i vad det kostar mellan de olika boendeformerna, men också inom respektive boendeform. T.ex. har skillnaderna mellan årsavgifter i hyreslägenheter blivit väldigt stora. År 1996 (senaste uppgiften) var skillnaden mellan nya och gamla lägenheter 48 procent, 1990 var skillnaden som störst 54 procent. Lägst enligt undersökningar var skillnaden 1974 då den endast var 18 procent.³² Förändringen ser likadan ut för borätter.

Källa: SCB:s statistiska meddelanden för år 1999. Redovisat per hushåll.

Av diagrammet kan vi se att skillnaderna i boendeutgifter är stora mellan de olika boendeformerna. Skillnaderna kan delvis förklaras med att boende i småhus består av större hushåll. Högst utgift för boendet har sammanboende med tre eller fler barn, förutom i småhus.³³ Om man tittar på sammanboende med barn är bostadsutgifterna cirka 16 000 kronor per år högre för de i småhus än hyresrätter. Ser man till nettoutgifterna, d.v.s. när man räknat bort ränteavdrag och bostadsbidrag, så är det sammanboende med ett eller två barn som har de största utgifterna.

³² SOU 2001:24, bilaga 2, sid.341

³³ SOU 2001:24, bil 2, sid. 342

Det är främst hushåll med hyreslägenheter som får bostadsbidrag och denna andel har ökat de senaste åren. I maj 2000 bodde 80 procenta av bidragshushållen i hyresrätt och 8 procent i egna hem, jämfört med före 1997 då 20 procent av bidragshushållen bodde i egna hem.³⁴

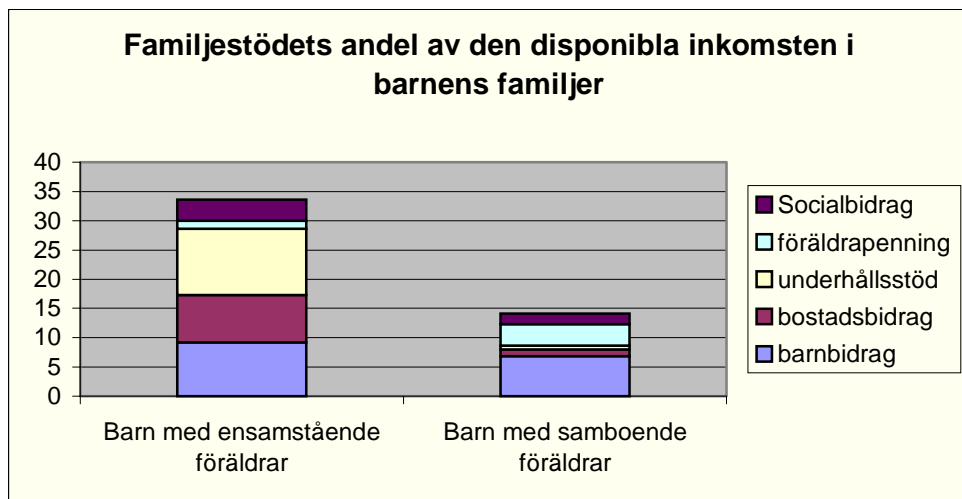
Källa: SOU:2001:24, Familjeutredningen

I genomsnitt täcks 36 procent av boendekostnaden av bostadsbidraget för de som får bostadsbidrag av ensamföräldrarna, samboende med bidrag får 33 procent av sin bostadskostnad täckt av bidraget.

Det är bidragshushåll i hyresrätt som får de högsta bidragen, medan bidragshushållen i egna hem får de lägsta bidragen.

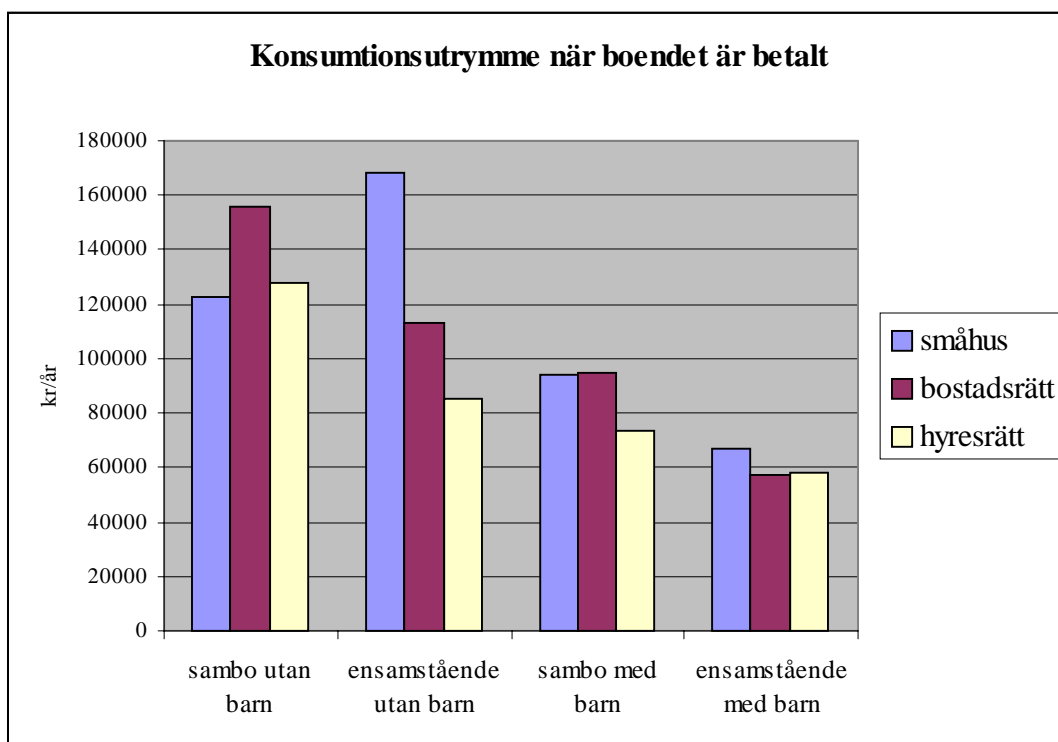
Bidragen har stor betydelse för barnfamiljernas inkomst, särskilt för ensamstående föräldrar. För de ensamstående har underhållsstödet störst betydelse på 11 procent av den disponibla inkomsten i barnens familjer, men också bostadsbidraget bidrar till barnens försörjning med 8 procent.

³⁴ SOU 2001:24, s147

Källa: SCB, Barn och deras familjer, 2000:2, sid. 175

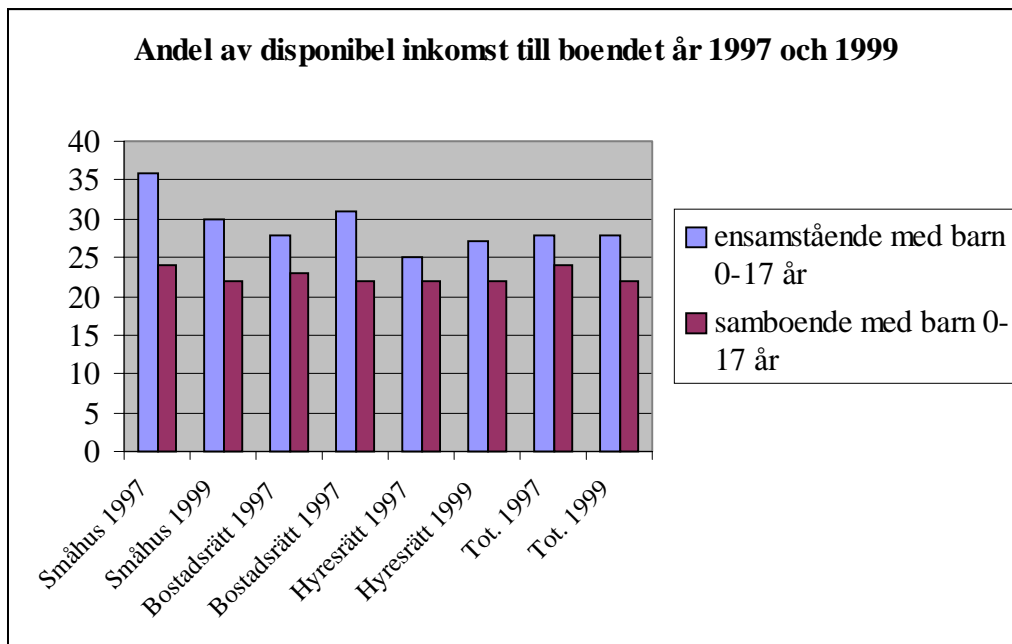
Det är vidare intressant att se hur konsumtionsutrymmer efter det att boendet är betalt varierar mellan olika grupper.

Källa: SCB:s statistiska meddelande för år 1999 . Redovisat per konsumtionsenhet.

De som bor i bostadsrätt har mest pengar över till annan konsumtion när boendekostnaderna är betalda. Genomgående är det de som bor i hyresrätt som har minst konsumtionsutrymme kvar. Den lägsta betalningsförmågan av alla har de ensamstående i hyreshus. Som vi sett tidigare bor de dessutom oftare i hyrd lägenhet och är mer trångbodda.

I bostadspolitiken har det varit vanligt att sätta upp mål för vad som är rimligt att boendet kostar i förhållande till den disponibla inkomsten. Längre talades det om att målet var att det var rimligt att 20 procent av inkomsten gick till boendet.

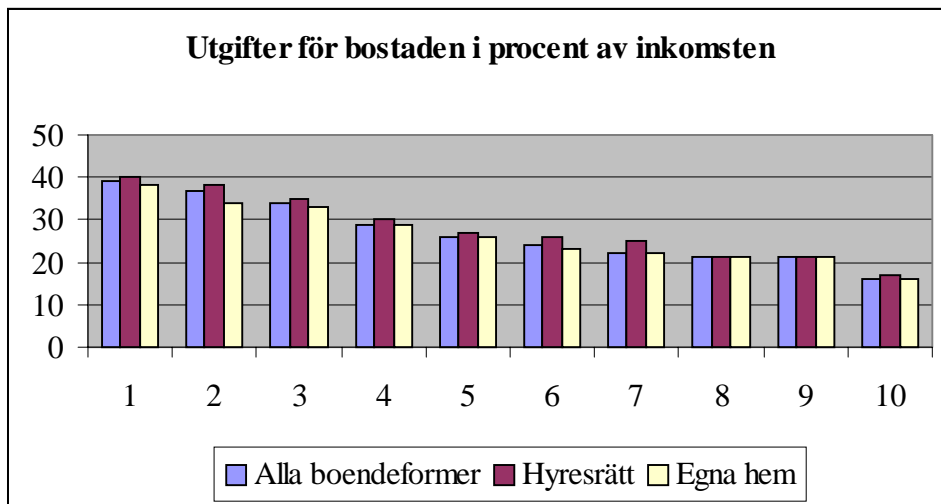

Källa: SCB:s statistiska meddelande 1999

När vi ser hur mycket av den disponibla inkomsten som går till hyran var det i genomsnitt för alla boendeformer år 1999 (totalt i diagrammet) för sammanboende med barn 22 procent och 28 procent för ensamstående med barn. Ensamstående med barn som bor i villa lägger största delen av sin inkomst på boendet. 30 procent av inkomsten går till boendet för dessa familjer. Trots att de ensamstående generellt har den lägsta boendestandarden lägger de högst andel av sin inkomst på boendet.

Mellan år 1997 och 1999 har störst förändringar skett för de som bor i småhus. För sambo med barn har bostadsutgifterna sjunkit från 24 procent av inkomsten till 22 procent. För de sambo med barn som bor i hyresrätt är bostadskostnadernas andel av hyran oförändrad, medan för ensamstående med barn har andelen av inkomsten som går till boendet ökat från 25 till 27 procent.

Källa: Bostadsutgifter, hyresgästerna

I den första stapeln, finns de hushåll som har den lägsta inkomsterna och i den tionde finns de hushåll som har den högsta ekonomiska standaren. Detta diagram visar delvis på svårigheten med att sätta upp målet om hur stor andel av inkomsten hyran ska motsvara. Idag är det bara i de tre högsta inkomstlägena som mindre än 20 procent av inkomsten går till hyran/boendet, och ju större inkomstskillnaderna blir, ju större blir förmodligen skillnader i utgifter för boendet. Det är kanske mest intressant at se vad medelinkomsttagarna betalar för sitt boende. De med inkomster i mellanlägen, den fjärde till sjätte stapeln, betalar mellan 25 och 30 procent av hushållets inkomst till boende. I detta diagram är alla medräknade både familjer med och utan barn.

6. Barnen, leken och fritiden

I början av 1900-talet började man att diskutera hur barn skulle kunna leva i städerna. Alva Myrdal sade ”att när barnen inte passar in i städerna så är det rätta sättet inte att avskaffa barnen utan att förändra städerna”. Det var också Alva Myrdal som förde in familjepolitiken i bostadsbyggandet på 1930-talet³⁵.

Mycket har hänt sedan 30-talet med både barns möjligheter till lek inomhus och utomhus. Men i takt med att barnen vistas mer på daghem, skola och fritidshem har lekmiljöerna i bostadsområdena inte setts som lika viktiga, vilket inneburit att barns utelek har minskat³⁶.

Bostadsområdena är ofta planerade för vuxna, förutom vissa speciella platser, men det är barnen som vistas mest av sin tid i bostaden eller närområdet. Idag finns det en rad regler och förordningar – FN:s barnkonvention, Agenda 21, Plan- och bygglag mm - som ger stöd för att barn ska ha inflytande i stadsplaneringen³⁷. Barnens ökade inflytande i planeringen har dock skett samtidigt som kommunerna gett minskade anslag till barn- och ungdomsverksamheten vilket gjort det svårt att se tydliga förbättringar i barns fysiska miljöer.

Utomhusmiljön i ett bostadsområde är oerhört viktig för barnen. Studier av vuxnas barndomsminnen visar att starkaste minnena är från platser utomhus³⁸. När barnen ska peka ut sin favoritplats så beskriver de ofta ställen med naturkaraktär. Träd kommer högt upp på favoritlistan.³⁹

För barnen är lekplatser också viktiga, men det är bara en tiondel⁴⁰ av tiden barnen leker ute som de är på lekplatser – vilket innebär att hela omgivningen ska passa även för barnen. Det barn saknar allra mest är kontakt med vuxna och därför är det viktig om man kan hitta en gemensam miljö för barn och vuxna, där de kan vara samtidigt⁴¹.

Trafikfrågan har periodvis varit en stor fråga när man talat om barn och boende. Under 1960- och 1970-talet var kanske trafikfrågan den mest dominerande och bostadsområden byggdes där parkeringarna var under jord och områdena var helt trafikseparerade. Idag debatteras inte trafikfrågorna särskilt mycket men det tycks ändå finnas en relativt stor oro hos föräldrarna för barnen när de rör sig i trafiken. Denna oro visar vår undersökning⁴² där vi frågat föräldrar om ”de är oroliga när barnen rör sig i trafiken?”

---

³⁵ Bodil Rasmusson, att vara barn i en modern förort

³⁶ Nic Nilsson, Lek överallt

³⁷ Boverket, Unga är också medborgare

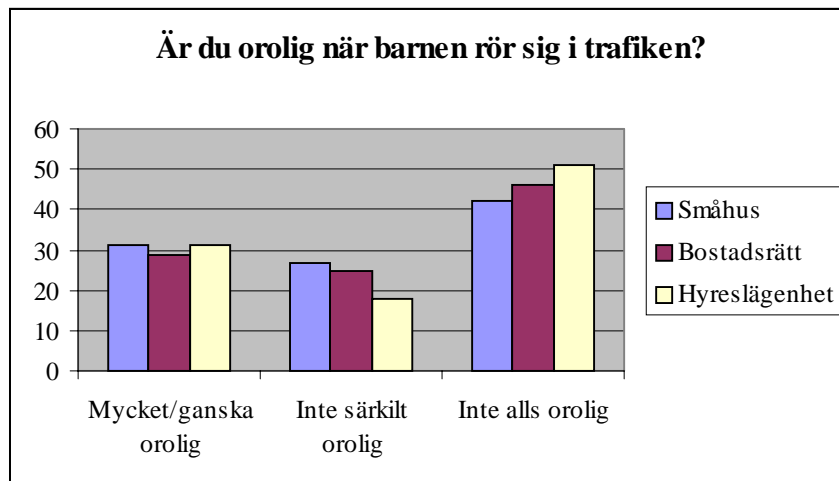
³⁸ Miljöpsykolog Maria Nordström, Stockholms universitet, SvD 5 juli 2001

³⁹ Sofi Cele uppsats på kulturgeografen om barns utemiljö, SvD 5 juli 2001

⁴⁰ Nic Nilsson, Lek överallt

⁴¹ Boverket, Unga är också medborgare

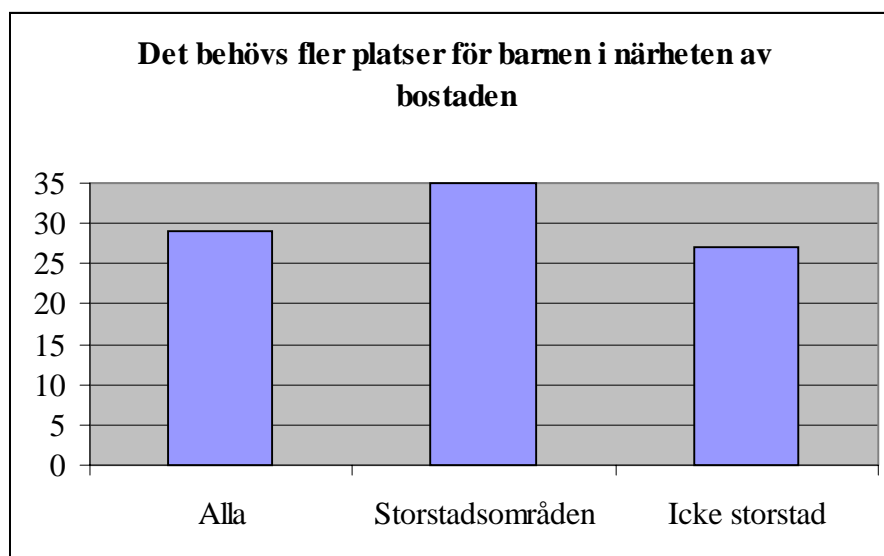
⁴² SKOP september 2001

Källa: SKOP september 2001

Undersökningen visar att var tredje förälder är mycket eller ganska orolig för trafiken och att det är små skillnader inom de olika boendeformerna. Man är något mer orolig i storstadsområdena, men skillnaderna är små.

Vi har låtit föräldrar få frågan om vad de anser om barnens boendemiljö⁴³. Frågan som ställdes var ”Finns det tillräckligt med bra platser i närheten av din bostad där du kan ha meningsfulla aktiviteter?”

Källa: SKOP september 2001

70 procent av de tillfrågade anser att det finns tillräckligt med platser i närheten där barn kan ha meningsfulla aktiviteter men nästan var tredje förälder anser att fler platser behövs för barnen i närheten av bostaden. Det är förvånansvärt små skillnader i facklig tillhörighet eller beroende på om man bor i lägenhet eller hus. Skillnaden som finns är mellan bostadsorter, där 35 procent av de som bor i storstäderna anser att fler platser behövs för barnen medan utanför storstäderna anser 27 procent att fler platser behövs.

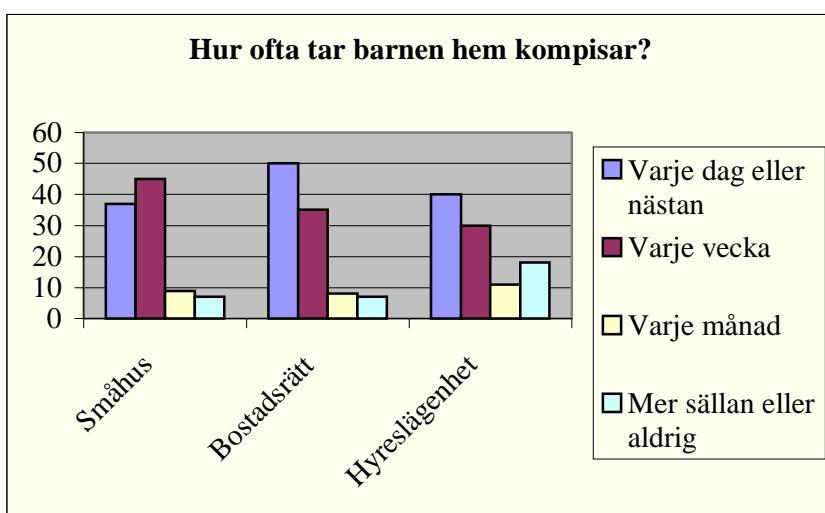
⁴³ SKOP september 2001 – beställd av LO

Olika förutsättningar för lek i hemmet

Mycket av barns lek sker ju inne i bostaden – men även här finns ju olika förutsättningar för barnen att leka. Redovisade undersökningar om barns lek visar ⁴⁴;

- att ett av fyra barn får röra sig fritt i hela hemmet
- att ensam barn har färre restriktioner om hur de får använda lägenheten jämfört med de som har syskon
- att barn utan eget rum inte leker så varierat som barn med eget rum, beroende på att barn som har eget rum kan låta sakerna få vara framme
- att köket är vid sidan av barns sovrum den viktigaste lekplatsen
- att barn i småhus oftare har kamrater hemma än barn i lägenhet
- att höghus förkortar barnens tid utomhus, eftersom system med hissar och trappor inte gynnar dem
- att större barn är mycket hemma

För att titta vidare på barns lek har vi frågat ⁴⁵ föräldrar om ”hur ofta tar barnet hem kompisar?”

Källa: SKOP september 2001

80 procent av de tillfrågade föräldrarna svarar att barnen tar hem kompisar varje dag eller varje vecka. Det som är anmärkningsvärt är att närmare 10 procent av barnen mer sällan än en gång per månad eller aldrig tar hem kamrater. Det som särskilt skiljer ut sig är barnen som bor i hyreslägenhet där hela 18 procent mer sällan eller aldrig tar hem en kamrat. Detta stärker bilden att barn i hyreshus leker mindre p.g.a. avståndet till marken och att det är svårt för föräldrarna att kontrollera vart barnen går och förmodligen också bristen på utrymme.

⁴⁴ Nic Nilsson, Lek överallt

⁴⁵ SKOP september 2001

Bilaga 1:

